

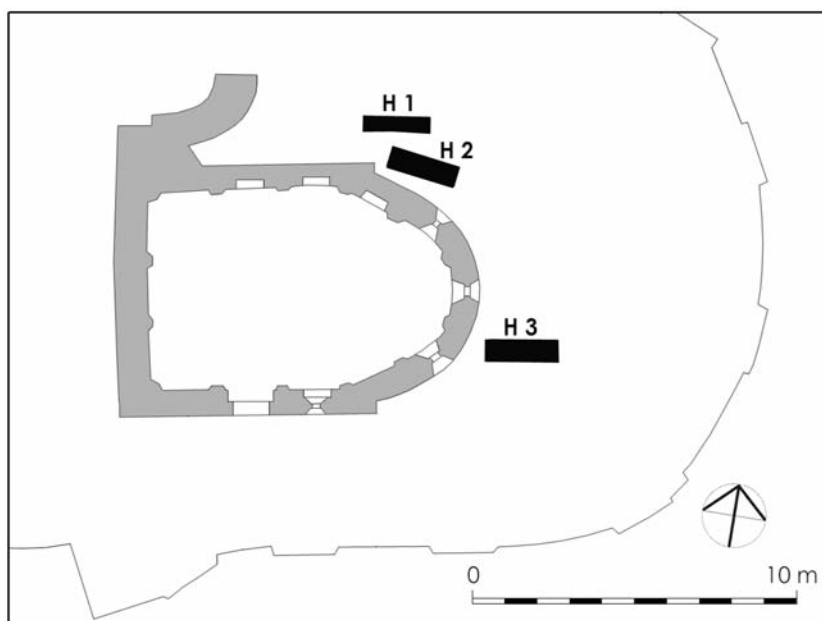
REVIZNÍ VÝZKUM HROBŮ V BŘEVNOVSKÉM KLÁŠTEŘE

Martin Müller – Michal Tryml

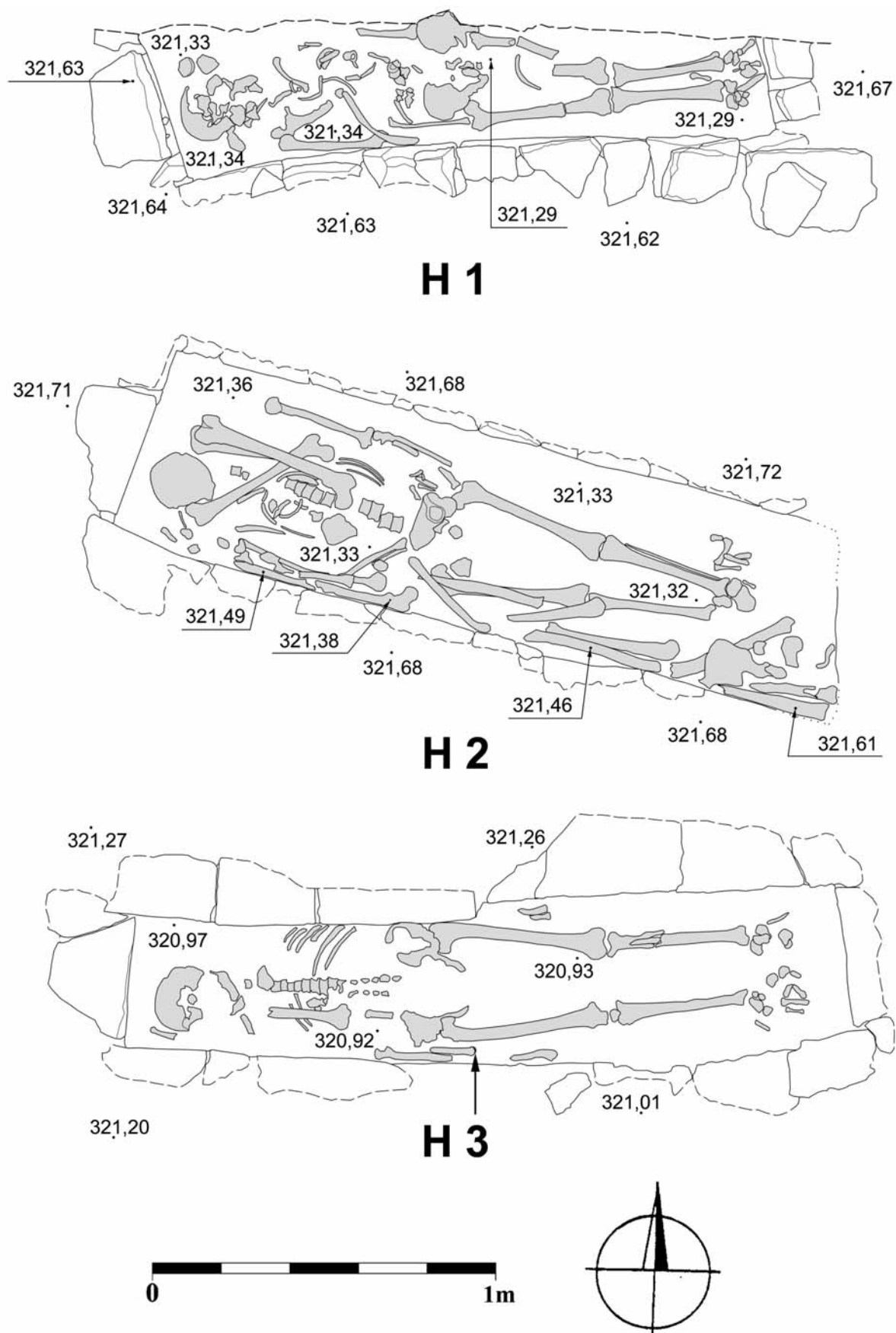
Na konci roku 2008 provedla pracovní skupina, vytvořená z iniciativy archeologického odboru pražského NPÚ a sestavená ze zástupců pražských archeologických a památkářských institucí, revizi některých vykopaných a posléze presentovaných nálezů středověké architektury. Skupina navštívila lokality prozkoumané někdejší archeologickým pracovištěm pražských památkářů (Tryml 2008, 286). První zastávkou byla románská krypta klášterního kostela sv. Markéty v Břevnově (Praha 6).

Výzkum břevnovského kláštera probíhal v několika časově vzdálených a oddělených etapách. Nás bude zajímat odkryv v presbytáři klášterního kostela, který od roku 1965 prováděl Vladimír Píša (Píša 1968, 604). V odborné veřejnosti panuje shoda, že krypta byla dokončena někdy před rokem 1045, kdy musel být vystavěn alespoň závěr kostela, neboť v něm byl pohřben poustevník Vintřít. Po ukončení výzkumu byla krypta restaurována a je přístupná veřejnosti. Součástí presentace (kromě malé expozice) byly i tři odkryté hrobky. I když prostor hrobů byl částečně chráněn, staly se hrobové jámy s originálními kostrovými pozůstatky postupem doby spíše smetištěm. Po diskusi proto členové pracovní skupiny (ve shodě s názorem převora kláštera) souhlasili s návrhem na provedení nové dokumentace (originální se nepodařilo dohledat) a následné vyzvednutí koster. Otázku případné presentace učiněných hrobových nálezů (kopie, fotografie nebo ponechání hrobů volných) bude řešit návrh nové připravované expozice.

Vlastní práce v terénu proběhly ve dnech 5. a 6. ledna 2009, v databázi archeologického pracoviště NPÚ HMP Praha má akce přidělené číslo 2009-2. Hrobové jámy byly očíslovány provizorními čísly 1 až 3 (obr. 1). Toto číslování nemá žádnou vazbu na eventuální tehdejší označení. Po začistění byly hroby zdokumentovány (obr. 2.) a kosterní pozůstatky antropologem vyzvednuty (Kubálek 2009). I když bylo zřejmé, že pode dnem hrobů není všude podloží, nebyla situace dále zkoumána. Všechny hrobové komory jsou obloženy kamennou zídou, vystavěnou z opuky na hliněné pojivo. Základová spára zídek končí těsně nad nebo v úrovni dna hrobových jam. Koruny zdí byly pro potřebu expozice zjevně upravovány. Kameny byly částečně přetaženy hlinou, která, pokud byla soudržná, nebyla odstraňována, takže vnější líc zídek není většinou patrný.

Obr. 1. Břevnovský klášter.
Umístění hrobek vzhledem ke
zdivu románské krypty a obrisu
barokního chrámu.
Kresba J. Hlavatý

Obr. 2. Břevnovský klášter. Půdorysy hrobů před vyjmutím příměsí. Šipka u hrobu 3 označuje místo nálezu mincí.
Kresby J. Vachuda

Hrob 1

Jde o nejsevernější hrob skupiny. Jeho východní část byla zničena výstavbou přístupové cesty ke kryptě. Rozměry hrobové komory: délka 180 cm, šířka minimálně 50 cm. Kostra ležela v klasické natažené poloze s rukama podél těla. Zídka hrobky je vyzděna z nepravidelně vyskládaných kvádrů s kvalitně opracovanou čelní stěnou. Jsou dochovány maximálně 3 řádky. Ve skladbě se střídají menší i větší (až 25 × 50 cm) kameny, někdy postavené i na výšku. Spodní hrana zdi byla postavena na dně vykopané jámy. Horní řádka kamenů je částečně uvolněná, je zřejmé, že některé kameny nejsou na svém původním místě. V SV rohu hrobové jámy se pode dnem rýsoval opukový kámen, podle jeho horní plochy neopracovaný. Situace byla ale jen hrubě začistěna, nebyla preparována.

Hrob 2

Vnitřní rozměry hrobky činí 203 × 56 cm. Kostra ležela opět s nataženýma nohama, ruce podél těla. Už na první pohled bylo zřejmé, že v hrobce leží kosti více jedinců. Většina vložených kostí se kumulovala v jižní části, v pásu podél stěny. Hrobková komora je obložena třemi řadami většinou pravidelných kvádrů s opracovanou čelní stěnou (obr. 3). Spodní dvě řady jsou vyšší než řada třetí, průměrně výška kvádrů dvou spodních řad činí 11 cm, třetí řady 6 cm. Situace východní stěny hrobu nebyla příliš čitelná, je ale pravděpodobné, že celou stěnu tvoří jeden velký kámen.

Hrob 3

Půdorys jižního hrobu byl dochovaný kompletně. Střední rozměry komory činí 208 × 48 cm. Kostra ležela v obvyklé poloze na zádech, s nataženýma nohama a rukama snad (?) podél těla. V místě, kde končí vřetenní kost pravé ruky, objevil antropolog při jejich vyzvedávání spleené mince. Z obvodových zdí hrobky zůstala po většině obvodu dochována jen jedna řada kvádrů. Výjimečně jsou dochovány i 2 nebo 3 řady, přičemž výška horních řad činí 8–9 cm, spodní řádek je vysoký 10–11 cm. Dno hrobu tvořila přibližně 2 cm mocná vrstvička, obsahující četné drobné štěpiny opuky (úmyslná úprava?). Při čištění byla částečně odstraněna.

Nález

Hrob č. 3, katalog mincí NPÚ Praha čísla 200, 201, 202; nalezeno 6. 1. 2009

Dospělý jedinec ležel v orientované poloze na zádech. V místech pravé dlaně natažené paže podél těla byla nalezena hrouda tvarem připomínající minci. Snad podle několika náznaků jemných vláken zabalená do tkaniny (?). Při čištění nálezu roztokem kyseliny citronové se ukázalo, že se jedná o tři spleené denáry. Ty se však z obavy, aby nedošlo k jejich poškození, dosud nepodařilo od sebe oddělit. Proto jsou zatím určeny pouze mince krajní.

ČECHY, Vladislav I., druhá vláda (1120 až 1125) AR denár, katalog NPÚ č. 200.

Av.: nepřístupný

Rv.: v perlovci dvě poprsí v opozici, mezi nimi křížek, SCS . VVENCEZLAVS

Lit.: Cach 1972, č. 562, Šmerda 1996, 84–85, č. 210a.

16/17 mm

ČECHY, Vladislav I., druhá vláda (1120 až 1125) AR denár, katalog NPÚ č. 201.

Av.: v perlovci jezdec na koni zprava střílí lukem nazad, výrazné koňské postroje i sedlo, VVLADIZLAVS + DVX

Rv.: nepřístupný

Lit.: Cach 1972, č. 562, Šmerda 1996, 84–85, č. 210a, příp. 210b.

Neurčený AR denár, zatím nepřístupný, 16/17 mm, katalog NPÚ č. 202.

Obr. 3. Břevnovský klášter. Detail hrobu 2 v pohledu od severu. Foto M. Tryml

Obr. 4. Břevnovský klášter. Hrob 3. Stav před čištěním. Foto M. Tryml

Obr. 5. Břevnovský klášter, hrob 3. Vlevo revers mince kat. NPÚ č. 200, vpravo avers č. 201. Foto M. Müller

ZÁVĚR

Orientace zkoumaných břevnovských hrobů je obvyklá, pouze osa hrobu 2 je lehce natočena k severu, bezesporu je tu důvodem blízkost zdiva krypty. Pro tuto dobu je poměrně běžná i poloha kostér uložených na záda s nataženými nohama a rukama podél těla. S naším nálezem koresponduje i zjištění, že jedinci se zkrříženými rukama se před 13. stoletím ve větším počtu na pohřebištích Pražského hradu neobjevují (Tomková, 2005, 179). Pokud jde o příměsí kostí jiných jedinců v hrobech, nejčastěji se logicky interpretují tak, že jde o kosti ze staršího hrobu porušeného při výkopu nové hrobové jámy. V této souvislosti je zajímavé umístění většího množství příměsí podél jižní stěny hrobky 2, které zde působí dojem úmyslného uložení. Kosti patřily většímu množství jedinců, takže se podle našeho názoru otvírají i jiné možnosti interpretace.

Pokud jde o úpravu hrobů, kompletní obložení komory znamená, že bychom měli hovořit o hrobce. Podle klasifikace K. Tomkové jde o hrobku typu B, jejíž stěny jsou řádně vyzděny, byť v našem případě nikoli na maltu (Tomková 2005, 175). Pojivem (alespoň na povrchu spár) je hnědě šedá jílovitá hlína. Jak hluboko byly jámy pro hrobky vyhloubeny, nelze nyní bezpečně určit. Jen velmi hrubým vodítkem udávajícím minimální míru zahloubení je úroveň rozhraní základového a nadzemního zdiva krypty, která činí 322,42 m n. m. Hrobky 1 a 2 mají dno přibližně ve stejné úrovni, od rozhraní základového a nadzemního zdiva přibližně o 110 cm níže. Problémem je zahloubení hrobky 3, které při tomto výpočtu činí více než dva metry.

Nález denárů Vladislava I. ražených na samý konec jeho vlády je dalším dokladem užití mince jako tzv. „obolu mrtvých“ v polovině 20. let 12. století (srov. Militký – Polanský – Štefan – Varadzin 2006, 211). Nález tří mincí ve funkci jednoho obolu je naprosto výjimečný (Marethová 2008, 8). Analogie jsou uvedeny v tabulkách Marethová 2008 (pro Čechy tab. 1, str. 15–20, pro Moravu tab. 2, str. 21–39) na následujících lokalitách: Čáslav (pořad. č. 4 tabulky 1) – 3 spleené mince Jaromíra 1003–1012; Hodonín (pořad. č. 30 tabulky 2) – 3 mince Štěpána I. 1000–1038. Z tabulky rovněž vyplývá, že nález z Břevnova je jediným nálezem tohoto druhu v našich zemích pro 12. století.

LITERATURA

- Kubálek, P. 2009: Základní antropologické zpracování lidských kosterních nálezů z revizního výzkumu v břevnovském klášteře v Praze, *Archeologie ve středních Čechách* 13, 901–907.
- Militký, J. – Polanský, L. – Štefan, I. – Varadzin, L. 2006: Nálezy mincí na raně až vrcholně středověkém pohřebišti u kostela Povýšení sv. Kříže ve Vrbně (okr. Mělník), *Numismatický sborník* 21, 209–214.
- Marethová, B. 2008: Příspěvek k poznání raně středověkých pohřebišť (zvyk vkládání mincí do hrobů), *Studia mediaevalia Pragensia* 8, 7–44.

- Píša, V.* 1968: Předrománský Břevnov. Předběžná zpráva o výzkumu první benediktinské krypty v Čechách, *Umění* 16, 604–610.
- Šmerda, J.* 1996: Denáry české a moravské. Katalog mincí českého státu od X. do počátku XIII. století. Brno.
- Tomková, K.* 2005: Pohřební ritus na pražském hradě a jeho předpolích ve středověku a novověku – charakteristika a vývoj. In: Tomková, K. (ed.), *Pohřbívání na Pražském hradě a jeho předpolích*. Díl I.1. *Castrum Pragense* 7. Praha, 175–179.
- Tryml, M.* 2008: Břevnov, Dolní Chabry a Pankrác po třiceti letech, *Zprávy památkové péče* 68, 286–289.

THE CHECKING EXAMINATION OF GRAVES AT BŘEVNOV MONASTERY

Three tombs uncovered in the 1960s during the excavations at the Benedictine monastery of Břevnov (Prague 6) became a part of an exposition presenting the unearthed crypt (built prior to 1045). The discovered skeletons were left in their chambers. Presently, it has been decided to exhume them and to solve the presentation in a different way. As no original documentation was found, it was necessary to make new documentation. During the removal of the skeletons, three deniers adherent to each other were found in grave no. 3, next to the palm of the right hand. Two of them were struck under the reign of Vladislav I (1120–1125), the middle one is inaccessible at the moment. The tombs were constructed of marl and clay.

MARTIN MÜLLER, MICHAL TRYML
NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV HMP, NA PERŠTÝNĚ 12, 110 00 PRAHA 1

